

संस्कृत पारंगत - सविरतर अभ्यासक्रम (२०१५-१६पासून)

संस्कृत पारंगत - प्रथम सत्र (सर्व विषय अनिवार्य राहतील)

अ. क्र.	विषयाचे नांव
१.	साहित्य (स्वप्नवासवदत्त) संदर्भ ग्रंथ- १) स्वप्नवासवदत्त - गोविंद केशव भट २) स्वप्नवासवदत्त - रा. शं. वाळिंबे ३) स्वप्नवासवदत्त - रा. ना. गद्रे
२.	दर्शने (सांख्यकारिका आणि योगसूत्रे) संदर्भ ग्रंथ- १) सांख्यकारिका - कौमुदीप्रकाश, पं. द. वा. जोग, पुणे २) सांख्यकारिका - सांख्यतत्व कौमुदी, विद्वतोषिणीव्याख्यासह, भारतीय विद्यासंस्त्रान, वाराणसी ३) सांख्यकारिका - Trans. by Jagannath Shastri, Motilal Banarasidass 1966 ४) Sankhyakarika with Eng. Tr. by Wilson, Delhi, 1978. ५) Sarvadarsanasangraha, Hindi Trans. Umashankar Rsi, Chaukhamba Varanasi 9, 1964. ६) The Sankhyakarika, Eng.trans. H. D. Sharma, The Oriental Book Agency, Pune. ७) भारतीयमानसशास्त्र अथवा सार्थआणि सविवरण पातद्वजल-योग-दर्शन - कृ. के. कोल्हटकर.
३.	साहित्यशास्त्र (साहित्यदर्पण परिच्छेद ६) संदर्भ ग्रंथ १) साहित्यदर्पण, पा. वा. काणे, ओरिएंटल पब्लिशिंग, दिल्ली. २) साहित्यदर्पण, रा. ना. गद्रे, आयडियल बुक डेपो, पुणे.
४.	व्याकरण भाषांतर आणि निबंध संदर्भ ग्रंथ- १) संस्कृत निबन्ध मकरन्द, डॉ. विजय शंकर पाण्डेय, डॉ. जमुना पाठक, चौखम्बा संस्कृत सीरीज ऑफिस, वाराणसी. २) प्रारम्भिक रचनानुवाद कौमुदी, डॉ कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी. ३) अभिनव संस्कृत व्याकरण, नवनीत प्रकाशन.

संस्कृत पारंगत - द्वितीय सत्र

अ. क्र.	विषयाचे नांव
१.	वैदिक साहित्य (ऋग्वेद आणि अथर्ववेद) संदर्भ ग्रंथ- १) ऋक्सूक्तवैजयन्ती, संपा, ह. दा. वेलणकर, वैदिक संशोधन मंडळ २) ऋक्सूक्तशती, संपा, ह. दा. वेलणकर, भारतीय विद्याभवन, मुंबई ३) Vedic Selections - P. Peterson ४) Vedic Selections - A. Macdonell, Vedic Reader for students, MLBD, Delhi ५) The New Vedic Selection - Telang and Chaubey, Bhartiya Vidya Prakashan, Varanasi, 1973.

	६) Hymns of Atharvaveda - M. Bloomfield, Motilal Banaraidass, New Delhi, 1964..
२.	वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी (संज्ञा-परिभाषा-कारकप्रकरण) संदर्भ ग्रंथ - १) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी- सरोजा भाटे, भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिर, पुणे. २) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी - विभक्त्यर्थ (कारक) प्रकरणम् - श्रीधरानंद घिल्डीयाल, मोतीलाल बनारसीदास. ३) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी - भाग १ -महादेव दामोदर साठे, सखाराम विनायक आपटे. ४) संस्कृत व्याकरण में कारकतत्वानुशीलन - डॉ. उमाशंकर शर्मा 'ऋषि' चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन
३.	मीमांसा (अर्थसंग्रह) संदर्भ ग्रंथ - १) अर्थसंग्रह संपा. रामचंद्र झा, चौखम्बा संस्कृत सीरीस, वाराणसी २) अर्थसंग्रह संपा, वाचस्पती उपाध्याय, चौखम्बा, ओरियंटालिया, वाराणसी ३) अर्थसंग्रह संपा, कामेश्वरनाथ मिश्रा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ४) अर्थसंग्रह संपा, शि. म. परांजपे, मराठी भाषांतर ५) अर्थसंग्रह संपा, रविंद्र मुळये ६) The Arthsangraha of Laugakshi Bhaskara- Ed. by A. B. Gajendragadkar & R. D. Karmarkar, Motilal Banarsidass Delhi, Reprint-1985.
४.	अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास संदर्भ ग्रंथ - १) करंबेळकर, सं. सा.सोपपत्तिक इतिहास, नागपूर २) वाचस्पति गैरोल, सं. सा. का इतिहास, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी. ३) A History of Indian Literature, Vol. III - M. Winternitz.

संस्कृत पारंगत तृतीय सत्र

अ. क्र.	विषयाचे नांव
१.	वेद (ऋग्वेदसूक्ते आणि पदपाठ) संदर्भ ग्रंथ - १) The New Vedic Selection - Telang and Chaubey, Bhartiya Vidya Prakashan, Varanasi, 1973.
	वेद (शतपथ ब्राह्मण आणि आपस्तम्ब श्रौतसूत्र) संदर्भ ग्रंथ - १) Weber, A Satapatha Brahmana in the Madhyandina Sakha Chowkhamba, Sanskrit series office, Varanasi २) Garbe, Richard, Apastamba Srautasutra ३) Thite G. U., Translation of Apastamba Srautasutra.
२	व्याकरण (अष्टाध्यायी आणि वाक्यपदीय-ब्रह्मकाण्ड) संदर्भ ग्रंथ - १) व्याकरणशास्त्र का इतिहास-युधिष्ठिर मीमांसक, रामलाल कपूर ट्रस्ट, बहालगढ, १९८७ २) पाणिनीय व्याकरण का अनुशीलन - रामशंकर भट्टाचार्य, इन्डॉलॉजिकल बुक हाउस, वाराणसी.

	<p>३) Panini, A Survey of Research- George Cardona, Motilal Banarasidass, Delhi, 1980.</p> <p>४) Sanskrit Grammar - W. D. Whitney, Motilal Banarsidass Delhi.</p>
	<p>व्याकरण (सिद्धान्तकौमुदी-बड्लिंगी आणि दशगणी)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी- सरोजा भाटे, भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिर, पुणे.</p> <p>२) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी - विभक्त्यर्थ (कारक) प्रकरणम् - श्रीधरानंद धिल्डीयाल, मोतीलाल बनारसीदास.</p> <p>३) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी - भाग १ -महादेव दामोदर साठे, सखाराम विनायक आपटे</p> <p>४) वैयाकरण सिद्धान्तकौमुदी - एम्. व्ही. महाशब्दे, जया प्रकाशन.</p>
३	<p>मीमांसा (शाबरभाष्य - १.१-२)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) श्रीमञ्जैमिनिप्रणीत मीमांसा दर्शन, अध्याय १, पाद १ व २, आनंदाश्रम संस्कृत ग्रंथावली, आनंदाश्रम, पुणे.</p> <p>२) मीमांसा शाबरभाष्यम्, हिंदी व्याख्यासहित - युधिष्ठिर मीमांसक, बहालगढ (सोनीपत- हरियाणा) भाग -१</p> <p>३) Sabar Bhasya - Eng. Trans. by G. N. Jha</p>
	<p>मीमांसा (मानमेयोदय-प्रमाण आणि प्रमेय विचार)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) Manameyodaya, C. K. Raja & S. S. Suryanarayan Shastri, Theosophical Publishing House, Adyar, Madras.</p> <p>२) मानमेयोदय, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी.</p> <p>३) मानमेयोदय, षड्दर्शनप्रकाशनप्रतिष्ठानम्, वाराणसी.</p>
४	<p>साहित्य उत्तररामचरित</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) उत्तररामचरित - आचार्य पं. त्रिनाथशर्मा, डॉ. कपिलदेव गिरि, चौखम्बा संस्कृत संस्थान.</p> <p>२) उत्तररामचरित - G. K. Bhat, The Popular Book Store.</p> <p>३) उत्तररामचरित - P. V. Kane & C. N. Joshi, Motilal Banarasidass.</p> <p>४) उत्तररामचरित की शास्त्रीय समीक्षा - डॉ. सत्यनारायण चौधरी, चौखम्बा ओरियन्टलिया</p>
	<p>साहित्य मुद्राराक्षस</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) मुद्राराक्षस - डॉ. रा. शं. वाळिंबे (मराठी व इंग्रजी आवृत्ती) मेसर्स जोशी आणि लोखंडे प्रकाशन, पुणे.</p> <p>२) मुद्राराक्षस - डॉ. रमाशंकर त्रिपाठी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी.</p> <p>३) मुद्राराक्षस - डॉ. सत्यव्रत सिंह, प्रकाशन -चौखम्बा संस्कृत सीरीज, वाराणसी.</p> <p>४) मुद्राराक्षस परिशीलन - प्रो. चंद्रकांत शुक्ल, इस्टर्न बुक लिंकर्स.</p>
५	<p>आयुर्वेद दर्शन (आयुर्वेदाचा इतिहास)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) आयुर्वेद का बृहद् इतिहास- अक्षिदेव विद्यालंकार, अलाहाबाद, १९५४.</p> <p>२) आयुर्वेदाचा इतिहास - एस्. व्ही. वडोदकर, पुणे, १९७३.</p> <p>३) आयुर्वेद का वैज्ञानिक इतिहास -प्रियवत शर्मा, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, १९७५.</p> <p>४) Indian Medicine (English translation of J. Jolly's Medicine). C. G. Kashikar.II edition, Delhi 1977.</p>
	<p>आयुर्वेद दर्शन (चरकसंहिता-सूत्रस्थान १-११)</p>

	संदर्भ ग्रंथ - १) चरकसंहिता भाग १ व २, ब्रह्मानंद त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती, वाराणसी
६	वेदान्त (पंचदशी-चित्रदीपप्रकरण-१ ते २००) संदर्भ ग्रंथ - १) सार्थ पंचदशी, पं. द. वा. जोग, गायत्री साहित्य, पुणे. २) वेदांत पञ्चदशी, रा. लि. सोमयाजी, गुंटूर ३) पञ्चदशी भाग १ ला (सान्वय, सार्थ, सविवरण) वि. वा. बापट, पुणे.
	वेदान्त (छान्दोग्योपनिषद्) संदर्भ ग्रंथ - १) छान्दोग्योपनिषद् शाड.करभाष्यसहित, गीताप्रेस, गोरखपुर. २) उपविषदांचे मराठी भाषांतर छान्दोग्योपनिषद्, सिद्धेश्वरशास्त्री चित्राव, भारतीय चरित्रकोश मंडळ, पुणे.
७	न्याय (कारिकावली-प्रत्यक्षखण्ड) संदर्भ ग्रंथ - १) कारिकावली, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी २) कारिकावली, मुक्तावलीसहिता
	न्यायसूत्र (भाष्यासह) संदर्भ ग्रंथ - १) गौतममुनिप्रणीत न्यायसूत्राणि, आनन्दाश्रम, पुणे.
	इतर विषय
८	ध्वन्यालोक संदर्भ ग्रंथ - १) ध्वन्यालोकप्रथम उद्योत - प्रा. पु. ना. वीरकर व प्रा.मा. वा. पटवर्धन, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई. २) ध्वन्यालोक प्रथम उद्योत - डॉ. रामसागर क्षिपाठी, मोतीलाल बनारसीदास ३) ध्वन्यालोक प्रथम उद्योत - डॉ. कृष्णकुमार, साहित्य भंडार, मेरठ ४) ध्वन्यालोक एक विहंगमायलोक - कृ. श्री. अर्जुनवाडकर, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ ५) Dhvanyaloka of Anandvardhana - K. Krishnamoorthy, Motilal Banarasidass, Delhi, 1982. ६) Dhvanyaloka and its Critics - Dr. K. Krishnamoorthy, Kavyalaya Publishers, Mysoor.
९	मृच्छकटिक (१ ते ३ अंक) व दशकुमारचरित संदर्भ ग्रंथ - १) मृच्छकटिकम् - डॉ. जयशंकरलाल त्रिपाठी, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी. २) डॉ. श्रीनिवास शास्त्री, साहित्य भंडार, मेरठ. ३) शुद्रक - राजा तथा कवि - श्री चंद्रली पांडे, मोतीलाल बनारसीदास ४) Mrcchakatika - M. R. Kale, Motilal Banarasidass ५) Mrcchakatika of Sudraka - R. D. Karmarkar, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली.
१०	दर्शनशास्त्राचा इतिहास संदर्भ ग्रंथ - १) भारतीय दर्शनशास्त्र का इतिहास, जयदेव वेदालंकार, न्यू भारतीय बुक कार्पोरेशन, दिल्ली. २) भारतीय तत्त्वज्ञान, श्रीनिवास दीक्षित. ३) भारतीय तत्त्वज्ञानाचा बृहद इतिहास, ग. ना. जोशी, मराठी तत्त्वज्ञान महाकोश मंडळ, पुणे.

	<p>४) A History of Indian Philosophy, S. N. Dasgupta Vol. 1 to 5, Motilal Banarasidass, Delhi.</p> <p>५) History of Indian Philosophy, J. N. Sinha, Sinha Publishing House, Calcutta.</p>
११	<p>धर्मशास्त्राचा इतिहास .</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) धर्मशास्त्राचा इतिहास (भाग १ आणि २), यशवंत आबाजी भट, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मंत्रालय, मुंबई.</p> <p>२) A History of Dharmasāstra - P. V. Kane</p>

संस्कृत पारंगत चतुर्थ सत्र

अ. क्र.	विषयाचे नांव
१.	<p>वेद (अथर्ववेदसूक्ते)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) अथर्ववेदसंहिता - विश्वबंधु, WRI होशियारपुर.</p> <p>२) The Hymns of the Atharvaveda - M. Bloomfield, MLBD, New Delhi.</p>
	<p>वेद (पारस्कर गृह्यसूत्र आणि ऋग्वेदप्रतिशाख्य)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) Bakre, M. G. 1992. Paraskara Grhyasutra with five commentaries - Munshiram Manoharlal, Delhi.</p> <p>२) Narain, V.(Ed.) Paraskara Grhyasutra trans. by H.Oldenbug. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली.</p>
२	<p>व्याकरण (महाभाष्य-पस्पशाह्निक आणि व्याकरणशास्त्राचा इतिहास)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) व्याकरण का इतिहास - युधिष्ठिर मीमांसक, रामलाल ट्रस्ट, बहालगढ, १९८७.</p> <p>२) व्याकरणशास्त्रेतिहास - लोकमणि दाहाल, भारतीय विद्या प्रकाशन, वाराणसी.</p> <p>३) Hisyory of Grammatical Literature, Scharfe, H.</p>
	<p>व्याकरण (परिभाषेन्दुशेखर आणि परमलघुमञ्जूषा)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) वैयाकरण - सिद्धांत - कौमुदी -सरोजा भाटे, भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिर, पुणे.</p> <p>२) वैयाकरण - सिद्धांत - कौमुदी - विभवत्यर्थ (कारक) प्रकरणम् - श्रीधरानंद धिल्डियाल, मोतीलाल बनारसीदास</p> <p>३) वैयाकरण - सिद्धांत - कौमुदी -एम्. व्ही. महाशब्दे, जया प्रकाशन</p> <p>४) वैयाकरण - सिद्धांत - कौमुदी - भाग -१, महादेव दामोदर साठे, सखाराम विनायक आपटे</p> <p>५) संस्कृत व्याकरण में कारकतत्वानुशीलन - डॉ. उमाशंकर शर्मा 'ऋषि' चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन.</p>
३	<p>मीमांसा (श्लोकवार्तिक आणि मीमांसान्यायप्रकाश)</p> <p>संदर्भ ग्रंथ -</p> <p>१) मीमांसाश्लोकवार्तिक, हिंदी व्याख्यासहित - पं. दुर्गाधर झा, कामेश्वरसिंह दरभंगा संस्कृत विश्वविद्यालय, दरभंगा, १९७९</p> <p>२) मीमांसा न्यायप्रकाश, अभ्यंकर शास्त्री यांची टीका, भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिर, पुणे.</p> <p>३) मीमांसा न्यायप्रकाश, चिन्नस्वामी टीका, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी.</p> <p>४) Mimasaslokavarttika with the commentary of Bhatta Umbveka University of</p>

	Madras, Madras, 1940. ५) Slokavarttika with Eng. trans by G. N. Jha, Srisatguru Publication Delhi, Second Edition, 1983.
	मीमांसा (जैमिनीयन्यायमालाविस्तर) संदर्भ ग्रंथ - १) जैमिनीयन्यायमाला, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी. २) जैमिनीयन्यायमालाविस्तर, आनंदाश्रम, पुणे.
४	साहित्य (मेघदूत) संदर्भ ग्रंथ - १) मेघदूत - रामचंद्र गणेश बोरवणकर, चित्रशाळा प्रकाशन, पुणे. २) मेघदूतम् - प्रा. रा. ना. गद्रे, आयडियल बुक सर्व्हिस, पुणे -२. ३) Meghaduta - R. D. Karmarkar, Venus Book Stall ४) Meghaduta - Gopal Raghunath Nandargikar ५) Meghaduta - Sushil Kumar De, Sahitya Academy, New Delhi.
	साहित्य (सौन्दरनन्द) संदर्भ ग्रंथ - १) सौन्दरनन्द महाकाव्यम् - डॉ. रमाशंकर त्रिपाठी, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी. २) The Saundarananda of Asvaghosa - E. H. Johnson, Motilal Banarasidass.
५	आयुर्वेद दर्शन (आयुर्वेदाचा इतिहास, तैत्तिरीयोपनिषद् आणि तन्त्रयुक्तिविचार) संदर्भ ग्रंथ - १) आयुर्वेद का बृहद् इतिहास- अक्षिदेव विद्यालंकार, अलाहाबाद, १९५४. २) आयुर्वेदाचा इतिहास - एस्. वही. वडोदकर, पुणे, १९७३. ३) आयुर्वेद का वैज्ञानिक इतिहास - प्रियवत शर्मा, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी, १९७५. ४) Indian Medicine (English translation of J. Jolly's Medicine). C. G. Kashikar. II edition, Delhi 1977.
	आयुर्वेद दर्शन (चरकसंहिता-विमान आणि शारीरस्थान) संदर्भ ग्रंथ - १) चरकसंहिता भाग १, ब्रह्मानंद त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती, वाराणसी
६	वेदान्त (पंचदशी-चित्रदीपप्रकरण- २०१ पासून पुढे) संदर्भ ग्रंथ - १) सार्थ पंचदशी , पं. द. वा. जोग, गायत्री साहित्य, पुणे. २) वेदांत पञ्चदशी, रा. लि. सोमयाजी, गुंटूर ३) पञ्चदशी भाग १ ला (सान्वय, सार्थ, सविवरण) वि. वा. बापट, पुणे.
	वेदान्त (सिद्धान्तबिन्दु) संदर्भ ग्रंथ - १) सिद्धान्त तत्वबिंदु - सं. एम्. जी. बाक्रे, भारतीय बुक कॉर्पोरेशन, दिल्ली. २) सिद्धान्तबिंदु - सं. त्र्यंबकरामशास्त्री, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी.
७	न्याय (अनुमान ते शब्दखण्ड) संदर्भ ग्रंथ - १) कारिकावली, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी
	न्याय (शक्तिवाद -सामान्यखण्ड)

	संदर्भ ग्रंथ - १) शक्तिवाद, चौखम्बा संस्कृत सीरीज ऑफिस, वाराणसी.
	इतर विषय
८	भाषाविज्ञान संदर्भ ग्रंथ - १) भाषा आणि भाषाशास्त्र - श्री. न. गर्जेन्द्रगडकर, व्हीनस प्रकाशन, पुणे १९९१. २) भाषाविज्ञान, उदय नारायण तिवारी, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, १९७०. ३) अनुवादशास्त्री - नलिनी चाफेकर ४) Sanskrit Syntax, J. S. Speijer, Motilal Banarasidass, Delhi.
९	रघुवंश सर्ग १४ संदर्भ ग्रंथ - १) करंबेळकर, बोरवणकर २) रघुवंशमहाकाव्यम् - पं. रामचन्द्र झा व्याकरणाचार्य, चौखम्बा संस्कृत सीरीज ३) रघुवंश - M. R. Kale, Motilal Banarsidass ४) रघुवंश - R. D. Karmarkar, चौखम्बा प्रकाशन
१०	प्राचीन भारतीय संस्कृत धार्मिक साहित्य संदर्भ ग्रंथ - १) करंबेळकर, सं. सा.सोपपत्तिक इतिहाहास, नागपूर २) A History of Indian Literature, Vol. III - M. Winternitz
११	शिवराज्योदय संदर्भ ग्रंथ - १) श्रीशिवराज्योदयम्, श्री. भा. वर्णेकर प्रकाशक - पं. व. अ. गाडगीळ, शारदा गौरव ग्रंथमाला, पुणे.